



UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees

Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

Κατευθυντήριες Αρχές για την Πολιτική και την Διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου Ασυνόδευτων Παιδιών

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ
ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Γενεύη, Φεβρουάριος 1997

Τίτλος Αγγλικής Έκδοσης

*1η Ελληνική Έκδοση
Copyright*

Guidelines on Policies & Procedures in dealing with Un-
accompanied Children seeking Asylum - Geneva, Febru-
ary 1997

ΑΘΗΝΑ, Οκτώβριος 1997

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**
- 2. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ**
- 3. ΟΡΙΣΜΟΙ**
 - 3.1 Ασυνόδευτο παιδί
 - 3.2 Παιδί συνοδευόμενο από ενήλικες που δεν είναι οι γονείς του
- 4. ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΑΣΥΛΟΥ**
- 5. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ & ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ**
 - 5.1 - 5.5 Καθορισμός του καθεστώτος του παιδιού ως ασυνόδευτου
 - 5.6 Καταγραφή και Τεκμηρίωση
 - 5.7 Συνάντηση με τον Επίτροπο ή το Σύμβουλο
 - 5.8. - 5.10 Οι πρώτες συνεντεύξεις
 - 5.11 Καθορισμός της ηλικίας
 - 5.12 Υπεύθυνοι της Συνέντευξης
 - 5.13 Διερμηνείς
 - 5.14 - 5.15 Συμβουλευτική
 - 5.16 Εμπιστευτικότητα
 - 5.17 Αναζήτηση
 - 5.18 Τεκμηρίωση
 - 5.19 Στατιστικά
- 6. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ**
- 7. ΦΡΟΝΤΙΔΑ & ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ**
 - 7.1 Γενικά
 - 7.2 - 7.5 Φροντίδα & Στέγη
 - 7.6 - 7.8 Κράτηση
 - 7.9 - 7.11 Φροντίδα της Υγείας
 - 7.12 Εκπαίδευση
- 8. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ**
 - 8.1 - 8.5 Διαδικασίες
 - 8.6 - 8.10 Κριτήρια
- 9. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΑ ΔΙΑΡΚΗ ΛΥΣΗ**
 - 9.1 Παιδιά που αναγνωρίζονται πρόσφυγες
 - 9.2 - 9.7 Παιδιά που δεν αναγνωρίζονται πρόσφυγες
 - 9.8 Κριτήρια
- 10. ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΛΥΣΕΙΣ**
 - 10.1 Γενικά
 - 10.2 - 10.4 Ενσωμάτωση στη χώρα ασύλου
 - 10.5 Αναζήτηση της Οικογένειας / Οικογενειακή συνένωση
 - 10.6-10.10 Φροντίδα, Διαμονή και μακροπρόθεσμη τοποθέτηση
 - 10.11 Μετεγκατάσταση
 - 10.12- Επαναπατρισμός
 - 10.14
- 11. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ**
- 12. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ & ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1.1 Τα τελευταία χρόνια αρκετά Κράτη έχουν εκφράσει την ανησυχία τους για τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο είτε κατά την άφιξή τους στα συννοριακά σημεία εισόδου των εδαφών τους, είτε αργότερα μετά την είσοδο στο έδαφός τους. Οι περιστάσεις τις οποίες βιώνουν αυτά τα ιδιαίτερα ευάλωτα άτομα ποικίλλουν και είναι συχνά πολύπλοκες. Μερικά παιδιά μπορεί να φοβούνται στις πατρίδες τους τις διώξεις, την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή τις κοινωνικές αναταραχές. Άλλα μπορεί να στάλθηκαν με, ή και χωρίς την θέλησή τους, ώστε να εξασφαλίσουν καλλίτερο μέλλον σε περιβάλλον που οι έχοντες την ευθύνη της φροντίδας τους θεωρούν ότι είναι πιο αναπτυγμένες χώρες. Σε άλλες περιπτώσεις τα κίνητρα και οι λόγοι αναχώρησης από την χώρα καταγωγής τους είναι ανάμικτα.
- 1.2 Ανεξάρτητα από τα προαναφερόμενα αίτια, τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν συχνά μικρό ή καθόλου περιθώριο επιλογής στις αποφάσεις που τα αναγκάζουν να βιώνουν δύσκολες καταστάσεις και να αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα. Ανεξάρτητα από το μεταναστευτικό τους καθεστώς έχουν ιδιαίτερες ανάγκες που πρέπει να ικανοποιούνται.
- 1.3 Οι συστάσεις που περιλαμβάνονται σε αυτό το εγχειρίδιο πρέπει να εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για τα Παιδιά Πρόσφυγες¹. Η παρούσα έκδοση αποσκοπεί στην προαγωγή της ενημέρωσης για τις ειδικές ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών και για τα δικαιώματά τους όπως αποτυπώνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της σημασίας προσέγγισής τους με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ιδιαιτερότητα της θέσης τους και στην πρόκληση συζητήσεων για τον τρόπο ανάπτυξης και εφαρμογής αρχών και πρακτικών που θα διασφαλίσουν την ικανοποίηση όλων των αναγκών των ασυνόδευτων παιδιών.
- 1.4 Οι χώρες υποδοχής έχουν ανταποκριθεί στην ιδιαίτερη κατάσταση που βιώνουν αυτά τα παιδιά με μια σειρά κυβερνητικών και μη κυβερνητικών δραστηριοτήτων. Παρόλα αυτά η Ύπατη Αρμοστεία κρίνει επιτακτική την ανάγκη να διασφαλισθεί η αποτελεσματική προστασία και βοήθεια στα ασυνόδευτα παιδιά με τρόπο συστηματικό, ανταποκρινόμενο στην ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας και ολοκληρωμένο². Η θέση αυτή αναπόφευκτα απαιτεί την στενή συνεργασία διαφόρων κυβερνητικών οργάνων, ειδικευμένων οργανώσεων και ατόμων ώστε να παρέχεται αποτελεσματική συνεχής φροντίδα και προστασία.
- 1.5 Για τους λόγους αυτούς η Ύπατη Αρμοστεία υιοθετεί τις παγκόσμιες, θεμελιώδεις αρχές της παιδικής πρόνοιας και προστασίας που περιλαμβάνονται στην Σύμβαση

¹ «Refugee Children - Guidelines on Protection and Care», UNHCR, Geneva 1994. Το εγχειρίδιο θα κυκλοφορήσει σύντομα σε ελληνική μετάφραση με τον τίτλο : « Παιδιά Πρόσφυγες - Κατευθυντήριες Αρχές για την Προστασία και την Φροντίδα».

² Άρθρο 22 παρ. 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού : Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο, είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη» (όπως κυρώθηκε με τον Ν. 2101/1992 ΦΕΚ 192 Α').

για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ειδικότερα στην διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 3, που ορίζει ότι :

« Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού».

2. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

- 2.1 Στην αντιμετώπιση των θεμάτων που αφορούν τα ασυνόδευτα παιδιά - αιτούντες άσυλο συμβάλλουν αποτελεσματικά τα ακόλουθα κύρια διεθνή κείμενα (αναλυτικότερος κατάλογος στο Παράρτημα Ι) :
- Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων (1951),
 - Πρωτόκολλο για το Καθεστώς των Προσφύγων (1954),
 - Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989).
- 2.2 Συνιστάται επίσης ως συμβουλευτικό βοήθημα το εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας «Refugee Children - Guidelines on Protection and Care», Geneva 1994³.

3. ΟΡΙΣΜΟΙ

- 3.1 **Ασυνόδευτο Παιδί :** είναι κάθε ανθρωπino όν μικρότερο των 18 ετών, εκτός εάν, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, το οποίο «έχει αποχωριστεί του γονείς του και κανένας ενήλικας - που θα μπορούσε σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο - δεν φέρει ευθύνη για την φροντίδα του».
- 3.2 **Παιδί συνοδευόμενο από ενήλικες που δεν είναι οι γονείς του :** σε πολλές περιπτώσεις το παιδί συνοδεύεται από έναν ενήλικα που του παρέχει όλες τις απαραίτητες φροντίδες : το πρόσωπο αυτό μπορεί να προέρχεται από το συγγενικό ή φιλικό περιβάλλον του παιδιού. Για την διαδικασία χαρακτηρισμού του παιδιού ως συνοδευόμενου ή ασυνόδευτου σύμφωνα με πρακτικές κατευθυντήριες αρχές βλ. Παράρτημα ΙΙ.

4. ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΑΣΥΛΟΥ

- 4.1 Επειδή το ασυνόδευτο παιδί - αιτών άσυλο βρίσκεται σε ευάλωτη κατάσταση πρέπει πάντα να δικαιούται εισόδου στην χώρα ασύλου. Το αίτημά του για αναγνώριση στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να εξετάζεται πάντα σύμφωνα με την διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.
- 4.2 Με την άφιξή του στη χώρα ασύλου πρέπει να ορίζεται για το παιδί νόμιμος εκπρόσωπος. Οι ισχυρισμοί του ασυνόδευτου παιδιού πρέπει να εξετάζονται με τρόπο δίκαιο και ανταποκρινόμενο στην ηλικία του.

³ Βλ. ανωτέρω υποσημείωση υπ' αριθμ. 1.

5. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Καθορισμός του καθεστώτος του παιδιού ως ασυνόδευτου

- 5.1 Ειδικές διαδικασίες για τον εντοπισμό των ασυνόδευτων παιδιών πρέπει να υιοθετηθούν στις χώρες που δεν έχουν ακόμα θεσπίσει αυτό το μέτρο. Δύο είναι οι στόχοι αυτών των διαδικασιών : πρώτον να διαπιστωθεί αν το παιδί χαρακτηρίζεται συνοδευόμενο ή ασυνόδευτο και δεύτερο να καθορισθεί αν το παιδί ζητάει άσυλο (αιτών άσυλο).
- 5.2 Ο χαρακτηρισμός του παιδιού ως ασυνόδευτου πρέπει να γίνει αμέσως με την άφιξή του στα συννοριακά σημεία εισόδου της χώρας ασύλου. Εφόσον είναι εφικτό, ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό ή προσωπικό που έχει την απαραίτητη εμπειρία ή τις ικανότητες για να ασχολείται με παιδιά συμμετέχει στη διαδικασία χαρακτηρισμού του παιδιού ως συνοδευόμενου ή ασυνόδευτου.
- 5.3 Υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα παιδιά ανακαλύπτονται από τις Αρχές της χώρας ασύλου μετά την είσοδό τους σε αυτήν. Η διαδικασία που προαναφέρθηκε πρέπει εξίσου να εφαρμόζεται σε αυτά τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες τους κατά το διάστημα παραμονής τους στην χώρα ασύλου. Καταβάλλονται προσπάθειες για το συντονισμό της αλληλοπληροφόρησης μεταξύ των διαφόρων οργανισμών και προσώπων (συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών οργανισμών, οργανισμών πρόνοιας και οργανισμών υγείας) ώστε να εξασφαλισθεί ότι τα ασυνόδευτα παιδιά εντοπίζονται το συντομότερο δυνατό.
- 5.4 Αφού το παιδί χαρακτηριστεί «ασυνόδευτο» σύμφωνα με τα κριτήρια που αποτυπώνονται στο Παράρτημα II, το επόμενο στάδιο δράσης αφορά τον καθορισμό στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα. Εάν επιβεβαιωθεί ότι το παιδί είναι αιτών άσυλο πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για την κατά προτεραιότητα εξέταση του αιτήματός του λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων που συνεπάγεται η παιδική ηλικία. Εάν όμως δεν υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ότι το παιδί επιθυμεί να υποβάλει αίτημα ασύλου ή ότι να επανασυνδεθεί με την οικογένειά του, τότε πρέπει κατ' αρχήν και κατά γενικό κανόνα να διευκολύνεται ο επαναπατρισμός του. Σε αυτήν την περίπτωση λαμβάνονται υπόψη η αρχή της μη διάκρισης, το «συμφέρον» του παιδιού, όπως αποτυπώνεται στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 2⁴ και της παραγράφου 1 του άρθρου 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αντίστοιχα καθώς και άλλες συναφείς εγγυήσεις που αναφέρονται στο παρόν υπό στοιχείο 10.2
- 5.5 Υπάρχουν περιπτώσεις οικογενειών που είναι διασπασμένες σε διάφορες χώρες. Εάν ένας από τους γονείς του παιδιού βρίσκεται σε κάποια άλλη χώρα ασύλου πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε να συνενωθεί το παιδί με αυτόν τον γονέα στο στάδιο που προηγείται του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στο πρόσωπο του παιδιού.

Καταγραφή και Τεκμηρίωση

- 5.6 Η καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών γίνεται με την εφαρμογή της διαδικασίας της συνέντευξης. (Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. στην συνέχεια υπό στοιχεία

⁴ «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία άλλη διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης».

5.8 έως 5.16). Εκτός από την αρχική καταγραφή που περιλαμβάνει τα προσωπικά στοιχεία ταυτότητας του παιδιού ο φάκελος του πρέπει να περιέχει το κοινωνικό ιστορικό του που μπορεί να συμπληρώνεται οποτεδήποτε. Ο φάκελος αυτός πρέπει να συνοδεύει το παιδί σε όλες τις μετακινήσεις του καθώς και κατά την λήψη αποφάσεων που αφορούν σε ρυθμίσεις της φροντίδας που του παρέχεται. Η ύπαρξη πλήρους φακέλου με όλα τα στοιχεία που αφορούν το παιδί, το ιστορικό του καθώς και όλες τις συναφείς πληροφορίες συμβάλλει στη διασφάλιση και στην τήρηση της αρχής του «συμφέροντος» του παιδιού σε όλα τα επόμενα στάδια δράσης.

Συνάντηση με τον Επίτροπο ή το Σύμβουλο

- 5.7 Προτείνεται η ίδρυση ή ο καθορισμός σε κάθε χώρα ενός ανεξάρτητου και τυπικά εξουσιοδοτημένου προς τούτο φορέα του οποίου αρμοδιότητα θα είναι, αμέσως μετά τον χαρακτηρισμό του παιδιού ως ασυνόδευτου, να ορίζει Επίτροπο ή Σύμβουλο. Ο Επίτροπος ή ο Σύμβουλος πρέπει να έχει την αναγκαία εξειδίκευση στο τομέα της φροντίδας των παιδιών, ώστε να εξασφαλίζεται ότι τηρούνται και τηρούν σεβασμού τα συμφέροντα του παιδιού και ότι ικανοποιούνται όλες οι ανάγκες τους, νομικές, κοινωνικές, ιατρικές και ψυχολογικές, κατά την διάρκεια της διαδικασίας του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και μέχρι την εξεύρεση και εφαρμογή μιας διαρκούς λύσης για το παιδί. Ως προς την άποψη αυτή ο Επίτροπος ή ο Σύμβουλος ενεργεί ως σύνδεσμος μεταξύ του παιδιού και των υπαρχόντων εξειδικευμένων οργανώσεων/προσώπων που μπορούν να παρέχουν συνεχώς την απαιτούμενη για το παιδί φροντίδα.

Οι πρώτες συνεντεύξεις

- 5.8 Οι πρώτες συνεντεύξεις με τα ασυνόδευτα παιδιά για τη συλλογή των προσωπικών στοιχείων της ταυτότητας τους και των πληροφοριών που αφορούν το κοινωνικό ιστορικό τους πρέπει να διεξάγονται αμέσως με την άφιξή τους στη χώρα ασύλου και με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ηλικία τους. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να ανανεώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Πρόκειται για ουσιαστικό στάδιο της διαδικασίας αφού συμβάλλει στη διαδικασία του καθορισμού του καθεστώτος του παιδιού και στην προαγωγή των διαρκών λύσεων.
- 5.9 Εκτός από τα προσωπικά στοιχεία της ταυτότητας του παιδιού πρέπει να καταγράφονται και οι ακόλουθες συμπληρωματικές πληροφορίες :
- Πληροφορίες που αφορούν την οικογένεια του παιδιού (στην χώρα καταγωγής ή αλλού)
 - Πληροφορίες για άτομα σημαντικά για το παιδί, που δεν είναι μέλη της οικογένειάς του
 - Περιστάσεις τις οποίες βίωσε το παιδί ή υπό τις οποίες ανακαλύφθηκε
 - Πληροφορίες που αφορούν τον χωρισμό του από την οικογένειά του
 - Πληροφορίες για τη ζωή του παιδιού πριν και μέχρι τον χωρισμό από την οικογένειά του
 - Φυσική κατάσταση του παιδιού, υγεία και ιατρικό ιστορικό
 - Εκπαιδευτικό υπόβαθρο (τυπικό και άτυπο)
 - Ρυθμίσεις που αφορούν τη φροντίδα του στην χώρα ασύλου
 - Επιθυμίες και σχέδια του παιδιού για το μέλλον
 - Προκαταρκτική απόφαση για την πνευματική και συναισθηματική ανάπτυξη και ωριμότητα του παιδιού
 - Καθορισμός της ηλικίας του (Βλ. αναλυτικά υπό στοιχείο 5.11).

- 5.10 Οι κατευθυντήριες οδηγίες που περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας «Working with Unaccompanied Minors in the Community - a family based approach»⁵ μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως έγγραφο αρχής κατά την άσκηση συλλογής πληροφοριών που αναφέρονται στα προσωπικά στοιχεία του παιδιού. Το εγχειρίδιο « Η Συνέντευξη με τους Αιτούντες την Αναγνώριση του Καθεστώτος του Πρόσφυγα»⁶ περιλαμβάνει επίσης χρήσιμες οδηγίες όσον αφορά την συνέντευξη με τα παιδιά - αιτούντες άσυλο.

Καθορισμός της ηλικίας

- 5.11 Στη διαδικασία απόφασης που αφορά τον καθορισμό της ηλικίας του παιδιού (όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο) εφαρμοστέες οι παρακάτω αρχές :

- Λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το φυσικό παρουσιαστικό του παιδιού αλλά και η ψυχολογική ωριμότητά του.
- Όταν εφαρμόζονται επιστημονικές μέθοδοι για τον καθορισμό της ηλικίας του παιδιού υπολογίζεται ότι υπάρχουν πάντα περιθώρια λανθασμένων αποτελεσμάτων. Αυτές οι μέθοδοι πρέπει να είναι ασφαλείς και να προσιδιάζουν στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου.
- Στην περίπτωση που είναι αβέβαιη η ακριβής ηλικία αναγνωρίζεται στο παιδί το ευεργέτημα της αμφιβολίας.

Στα πλαίσια του εφικτού, οι νόμιμες συνέπειες ή η σημασία των κριτηρίων της ηλικίας πρέπει να υποβαθμίζονται ή να μην συνεκτιμώνται. Δεν είναι σκόπιμο να διαφαίνεται ότι τα κριτήρια για τον καθορισμό της ηλικίας συνεπάγονται νομικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα γιατί υπάρχει ο κίνδυνος της παρουσίασης από το παιδί εικόνας που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η κατευθυντήρια αρχή είναι αν το άτομο επιδεικνύει «ανωριμότητα» και εάν είναι ευάλωτο, διαπίστωση που μπορεί να απαιτεί ευαισθητοποιημένη μεταχείριση.

Υπεύθυνοι της Συνέντευξης

- 5.12 Είναι σκόπιμο όλες οι συνεντεύξεις με ασυνόδευτα παιδιά (συμπεριλαμβανομένης και της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα) να διεξάγονται από επαγγελματίες και ειδικά επιμορφωμένο προσωπικό που έχει την κατάλληλη γνώση και εμπειρία σχετικά με την ψυχολογική, συναισθηματική και φυσική ανάπτυξη και συμπεριφορά του παιδιού. Αυτό το ειδικευμένο προσωπικό πρέπει να έχει το ίδιο πολιτισμικό υπόβαθρο με το παιδί καθώς και να γνωρίζει την μητρική του γλώσσα, όπου αυτό είναι εφικτό.

Διερμηνείς

- 5.13 Στο μέτρο του δυνατού, οι διερμηνείς θα πρέπει να είναι εκπαιδευμένοι και να έχουν τα απαραίτητα προσόντα εργασίας σε θέματα προσφύγων και παιδιών.

Συμβουλευτική

- 5.14 Τα παιδιά δικαιούνται να ενημερώνονται με τρόπο που αρμόζει στην ηλικία τους για τις διαδικασίες, τις αποφάσεις που λαμβάνονται για λογαριασμό τους και για

⁵ Το εγχειρίδιο θα κυκλοφορήσει σύντομα σε ελληνική μετάφραση με τον τίτλο : « Δουλεύοντας στην Κοινότητα με Ασυνόδευτους Ανήλικους : προσέγγιση βασισμένη στον θεσμό της οικογένειας».

⁶ Η Συνέντευξη με τους Αιτούντες την Αναγνώριση του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1996, Κεφάλαιο Πέμπτο, Σελ. 41 έως 47.

τις συνέπειες αναγνώρισης στο πρόσωπό τους του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτή η συμβουλευτική διαδικασία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την απόφαση της διαρκούς λύσης που θα επιλεγεί και για την εφαρμογή της.

- 5.15 Σε όλες τις περιπτώσεις πρέπει να αξιολογούνται και να προβάλλονται οι απόψεις και οι επιθυμίες του παιδιού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού :

« Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό της ωριμότητάς του».

Εμπιστευτικότητα

- 5.16 Κατά την συλλογή, γνωστοποίηση και διατήρηση των πληροφοριών που συμπληρώνουν το φάκελο του παιδιού ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη διασφάλιση της ευημερίας των προσώπων που συνεχίζουν να ζουν στην χώρα καταγωγής του παιδιού, ειδικότερα των μελών της οικογένειάς του. Τονίζεται η σημασία του τρόπου χρήσης των πληροφοριών: δεν πρέπει να γνωστοποιούνται για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους συνελέχθησαν.

Αναζήτηση

- 5.17 Η αναζήτηση των γονέων ή των οικογενειών είναι ουσιαστικής σημασίας και πρέπει να ξεκινήσει το συντομότερο δυνατό. Για το σκοπό αυτό απαιτείται συνεργασία με τις υπηρεσίες της εθνικής οργάνωσης του Έρυθρου Σταυρού ή της Ερυθράς Ημισελήνου και τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Αν απειλείται η ζωή ή η ασφάλεια του παιδιού ή των στενών συγγενών του, ειδικά εάν έχουν παραμείνει στη χώρα καταγωγής τους, υιοθετούνται τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι η συλλογή, η διαδικασία συλλογής και η γνωστοποίηση των πληροφοριών που αφορούν τα πρόσωπα αυτά διέπονται από την αρχή της εμπιστευτικότητας προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε προσβολή της ασφάλειάς τους.

Τεκμηρίωση

- 5.18 Είναι σημαντικό να υπάρχουν αρχεία για κάθε ασυνόδευτο παιδί (τόπος διαμονής του, ρυθμίσεις που αφορούν την φροντίδα του κλπ.) ώστε να διασφαλίζεται ότι απολαμβάνει την κατάλληλη φροντίδα και να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος της κακοποίησής του. Όπου είναι δυνατό η Ύπατη Αρμοστεία συστήνει τη δημιουργία κεντρικού ηλεκτρονικού τρόπου καταγραφής επιδεκτικού ενημέρωσης για την εξέλιξη του νομικού και κοινωνικού καθεστώτος του παιδιού.

Στατιστικά

- 5.19 Η τήρηση και η περιοδική ενημέρωση των στατιστικών πληροφοριών που αφορούν τα ασυνόδευτα παιδιά είναι ουσιαστικής σημασίας. Με τις πληροφορίες αυτές επιβάλλεται να ενημερώνονται οι αρμόδιες οργανώσεις και οι Αρχές προς το συμφέρον της αλληλοπληροφόρησης και της δημιουργίας δικτύου υποστήριξης.

6. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΣΥΛΟΥ

Τα παιδιά δικαιούνται της πρόσβασης στην διαδικασία ασύλου ανεξάρτητα από την ηλικία τους.

7. ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Γενικά

- 7.1 Τα παιδιά - αιτούντες άσυλο ιδιαίτερα αν είναι ασυνόδευτα δικαιούνται ιδιαίτερης φροντίδας και προστασίας.

Φροντίδα και Στέγαση

- 7.2 Προκειμένου να εξασφαλισθεί ο διαρκής χαρακτήρας της φροντίδας και λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον του παιδιού οι αλλαγές στην διαμονή των ασυνόδευτων παιδιών πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο.
- 7.3 Τα αδέρφια επιβάλλεται να μένουν μαζί κατ' εφαρμογή της αρχής της οικογενειακής ενότητας.
- 7.4 Στο παιδί που έχει ενήλικες συγγενείς με τους οποίους αφίχθη στη χώρα ασύλου ή που ήδη διαμένουν στην χώρα ασύλου πρέπει να επιτραπεί να μείνει μαζί τους μέχρι τον καθορισμό του καθεστώτος του ως πρόσφυγα. Λόγω του ευάλωτου χαρακτήρα της παιδικής ηλικίας και του κινδύνου κακοποίησης των παιδιών, πρέπει να διενεργούνται τακτικοί έλεγχοι από τις αρμόδιες αρχές κοινωνικής πρόνοιας.
- 7.5 Ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας τους, σε ανάδοχες οικογένειες ή σε ειδικά κέντρα υποδοχής, τα παιδιά - αιτούντες άσυλο πρέπει να βρίσκονται υπό επίβλεψη και να διαπιστώνονται οι ανάγκες τους από ειδικευμένο προσωπικό, ώστε να εξασφαλίζεται η φυσική και η ψυχολογική τους ευημερία.

Κράτηση

- 7.6 Επιβάλλεται να μην υπόκεινται στο μέτρο της κράτησης τα παιδιά - αιτούντες άσυλο. Πρόκειται για αρχή ιδιαίτερα σημαντική για τα ασυνόδευτα παιδιά.
- 7.7 Τα Κράτη, που δυστυχώς αντίθετα με την προηγούμενη σύσταση υποβάλουν τα παιδιά αιτούντες άσυλο στο μέτρο της κράτησης υποχρεούνται, σε κάθε περίπτωση, να εγγυώνται την εφαρμογή του άρθρου 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με το οποίο η κράτηση πρέπει να επιβάλλεται μόνον ως μέτρο τελευταίας λύσης και για το συντομότερο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση που παιδιά - αιτούντες άσυλο κρατούνται σε αεροδρόμια, κέντρα κράτησης μεταναστών ή κρατητήρια, αυτά δεν πρέπει να έχουν συνθήκες διαβίωσης όπως αυτές που επικρατούν στις φυλακές. Πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες ώστε να αφήνονται ελεύθερα και να τοποθετούνται σε άλλες εγκαταστάσεις, κατάλληλες για την διαμονή τους. Εφόσον αυτό είναι ανέφικτο, υιοθετούνται ειδικά μέτρα και εφαρμόζονται ιδιαίτερες ρυθμίσεις στους χώρους διαμονής, ώστε να καθίστανται κατάλληλοι για τη διαβίωση των παιδιών και των οικογενειών τους. Η κυρίαρχη προσέγγιση σε αυτό το πρόγραμμα θα πρέπει να είναι «φροντίδα» και όχι «κράτηση». Οι εγκαταστάσεις δεν πρέπει να βρίσκονται σε απομακρυσμένες και απομονωμένες περιοχές όπου πιθανόν να μην υπάρχει πρόσβαση σε κοινοτικές υπηρεσίες κατάλληλου πολιτισμικού υπόβαθρου και σε νομική συμβουλευτική υπηρεσία.
- 7.8 Κατά την διάρκεια της κράτησης τα παιδιά δικαιούνται εκπαίδευσης που πρέπει, κατ' αρχήν και κατ' γενικό κανόνα να παρέχεται εκτός των εγκαταστάσεων κράτησης προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση των σπουδών τους μετά την αποχώρηση από τα κρατητήρια. Σύμφωνα με τους «Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας

ας»⁷ τα Κράτη υποχρεούνται να παρέχουν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα στα παιδιά αλλοδαπής καταγωγής ικανοποιώντας παράλληλα τις πολιτισμικές ή εθνικές ανάγκες τους.

Φροντίδα της Υγείας

- 7.9 Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ορίζει στην διάταξη του άρθρου 24 ότι τα «Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλλίτερο δυνατό επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων». Τα παιδιά - αιτούντες άσυλο δικαιούνται πρόσβασης στην φροντίδα της υγείας όπως ακριβώς και τα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας ασύλου. Στις χώρες από τις οποίες αναχώρησαν μπορεί να μην υπήρχε βασική προληπτική ιατρική όπως εμβολιασμός και ενημέρωση για την υγεία, την υγιεινή και τη διατροφή. Αυτές οι ελλείψεις πρέπει να αναπληρωθούν στην χώρα ασύλου με τρόπο ευαισθητοποιημένο και αποτελεσματικό.
- 7.10 Τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν βιώσει τον αποχωρισμό από τα μέλη της οικογένειας και διάφορα επίπεδα απώλειας, τραυματικών καταστάσεων, διαταραχών και βίας. Η κατάσταση βίας και έντασης σε μια χώρα που έχει πληγεί από τον πόλεμο μπορεί να δημιουργήσει βαθιά αισθήματα απελπισίας και να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη του παιδιού προς τους άλλους. Αναφέρεται κατ' επανάληψη η εμφάνιση σε πολλά παιδιά σημαντικού ψυχολογικού τραύματος, που πρέπει να αντιμετωπίζεται με ευαισθησία και ιδιαίτερη προσοχή στα πλαίσια της φροντίδας και της αποκατάστασης της ψυχικής τους υγείας.
- 7.11 Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο άρθρο 39 ορίζει ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Για να επιτευχθεί η θεραπεία και η επανένταξη πρέπει να αποδίδεται πρωταρχικός ρόλος στην ανάπτυξη της πολιτισμικά κατάλληλης πνευματικής υγιεινής φροντίδας και στην εξειδικευμένη ψυχολογική και κοινωνική συμβουλευτική.

Εκπαίδευση

- 7.12 Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 28 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κάθε παιδί, ανεξάρτητα από το καθεστώς του, δικαιούται πλήρους πρόσβασης στην εκπαίδευση στην χώρα ασύλου. Οι αρμόδιες σχολικές αρχές οφείλουν να καταγράψουν το παιδί το συντομότερο δυνατό.
- 7.13 Σε όλα τα παιδιά - αιτούντες άσυλο πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα να διατηρούν την πολιτισμική τους ταυτότητα και τις αξίες τους, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας ομιλίας και γραφής στην μητρική τους γλώσσα καθώς και της περαιτέρω εκμάθησής της.
- 7.14 Σε όλους τους ανήλικους πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα συμμετοχής σε επιμορφωτική / επαγγελματική εκπαίδευση, που θα αναβαθμίσει το μέλλον τους, ειδικά όταν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους.

⁷ Συλλογή Συμβάσεων & Κειμένων Διεθνούς Δικαίου Αναφορικά με τους Πρόσφυγες & τους Εκτοπισμένους Πληθυσμούς, Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1996, Τόμος Ι, σελ. 361.

8. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ⁸

Διαδικασίες

- 8.1 Κατά την εκτίμηση των ειδικών αναγκών και της ιδιαίτερα ευάλωτης κατάστασης είναι ουσιαστικό να δοθεί προτεραιότητα στην εξέταση του αιτήματος καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα που υποβάλλεται από το παιδί. Καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να ληφθεί έγκαιρα και δίκαια η σχετική απόφαση. Κάθε προσφυγή κατά της αρνητικής απόφασης επί του αιτήματος ασύλου του παιδιού - αιτούντα άσυλο πρέπει να εξετάζεται κατά προτεραιότητα.
- 8.2 Οι ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις περιλαμβάνουν τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα από αρμόδια αρχή, εξειδικευμένη σε θέματα ασύλου και προσφύγων. Πριν ληφθεί η τελική απόφαση επί του αιτήματος ασύλου και εφόσον το επιτρέπουν η ηλικία και η ωριμότητα του παιδιού παρέχεται η ευκαιρία προσωπικής συνέντευξης του παιδιού με ειδικά εκπαιδευμένο για το σκοπό αυτό αξιωματούχο. Αναγνωρίζεται επίσης η δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά της αρνητικής απόφασης.
- 8.3 Το παιδί - αιτών άσυλο δεν είναι νομικά ανεξάρτητο (αυτεξούσιο). Πρέπει να εκπροσωπείται από κάποιον ενήλικα, οικείο με το υπόβαθρο του που έχει την αρμοδιότητα να προστατεύει τα συμφέροντά του. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα πρόσβασης του παιδιού σε ειδικευμένο νομικό αντιπρόσωπο. Αυτή η αρχή πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων και όσων δεν έχουν συμπληρώσει την ηλικία των δέκα οκτώ ετών και είναι μεγαλύτερα των δέκα έξη ετών, ακόμα και όταν η εξέταση της αίτησης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα διεξάγεται σύμφωνα με τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στους ενήλικες.
- 8.4 Οι συνεντεύξεις πρέπει να διεξάγονται από ειδικά εκπαιδευμένους και εξειδικευμένους αντιπροσώπους της Αρχής καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, που θα συνεκτιμήσουν, προκειμένου να αποφασίσουν για το καθεστώς τους, την ιδιαίτερη θέση των ασυνόδευτων παιδιών.
- 8.5 Ο αιτών άσυλο και ο νόμιμος αντιπρόσωπός του δικαιούνται να ζητήσουν την αναθεώρηση της αρνητικής απόφασης που εκδίδεται επί του αιτήματος ασύλου. Ορίζονται κατάλληλες προθεσμίες για την άσκηση του δικαιώματος αυτού από τα παιδιά. Καταβάλλεται κάθε προσπάθεια να ληφθεί η απόφαση με τρόπο αποτελεσματικό ώστε να ορισθεί το συντομότερο δυνατό το καθεστώς των παιδιών και κατά συνέπεια να σχεδιαστεί το μέλλον τους. Όλες οι αιτήσεις τους για αναθεώρηση της αρνητικής απόφασης εξετάζονται δίκαια, κατά προτεραιότητα, με τη διαδικασία του κατεπείγοντος.

Κριτήρια

- 8.6 Αν και ο ίδιος ορισμός του «πρόσφυγα» εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα ανεξάρτητα από την ηλικία τους, κατά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών - στοιχείων της αίτησης ασύλου του ασυνόδευτου παιδιού, πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία σε παράγοντες όπως το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού, οι πιθανόν περιορισμένες γνώσεις του για την κατάσταση στην χώρα καταγωγής του και η επίπτωσή τους στη νομική έννοια του καθεστώτος του πρόσφυγα καθώς και το

⁸ Βλ. επίσης και *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα*, Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1993, παραγράφους 213 έως 219, σελ. 61-62.

γεγονός ότι βρίσκεται σε ευάλωτη θέση. Τα παιδιά εκδηλώνουν τους φόβους τους με τρόπο διαφορετικό από τους ενήλικες. Επομένως, κατά την εξέταση των αιτημάτων τους, κρίνεται αναγκαίο να αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή σε μερικούς αντικειμενικούς παράγοντες που αποτελούν τη βάση καθορισμού του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης του παιδιού.

- 8.7 Υπενθυμίζεται ότι η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει κάποια ειδικά ανθρώπινα δικαιώματα στα παιδιά και ότι ο τρόπος με τον οποίο παραβιάζονται καθώς και η φύση της παραβίασής τους μπορεί να πραγματώνονται διαφορετικά σε σχέση με τους ενήλικες. Μερικές πολιτικές και πρακτικές που αποτελούν σημαντικές παραβιάσεις των ειδικών δικαιωμάτων των παιδιών είναι δυνατόν, υπό ορισμένες συνθήκες, να οδηγήσουν σε καταστάσεις που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Παραδείγματα παρόμοιων πολιτικών και πρακτικών είναι η στράτευση των παιδιών σε τακτικό ή άτακτο στρατό, η καταναγκαστική εργασία, το λαθρεμπόριο των παιδιών για λόγους πορνείας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και η πρακτική της γυναικείας κλειτοριδεκτομής.
- 8.8 Είναι σημαντικό να εκτιμώνται οι συνθήκες της οικογενειακής ζωής καθώς μπορεί να αποτελούν το πυρήνα του αιτήματος ασύλου του παιδιού. Επιβάλλεται η απαρέγκλιτη τήρηση της αρχής της εμπιστευτικότητας. Ενώ το παιδί μπορεί να εκφράζει προσωπικό φόβο δίωξης ή να έχει ήδη υποστεί δίωξη, συχνά μπορεί να φοβάται ή να έχει πληγεί από άλλα μέτρα δίωξης ή διάκρισης που πλήττουν όλη την οικογένειά του.
- 8.9 Συνήθως τα παιδιά δεν εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους με δική τους πρωτοβουλία. Κατά γενικό κανόνα αναχωρούν από την πατρίδα τους με την φροντίδα των γονέων τους ή ελλείψει αυτών με την φροντίδα των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με την άσκηση της γονικής μέριμνας. « Αν υπάρχει λόγος να πιστεύεται ότι οι γονείς επιθυμούν να παραμένει το παιδί τους έξω από την χώρα καταγωγής εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου δίωξης, μπορεί να συναχθεί ότι και το ίδιο το παιδί έχει τέτοιο φόβο»⁹. Αν δεν μπορεί να συναχθεί η επιθυμία των γονέων ή εάν υπάρχουν αμφιβολίες για τη βούλησή τους, τότε η απόφαση πρέπει να ληφθεί εκτιμώντας το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο του παιδιού βάσει όλων των γνωστών περιστάσεων και συνθηκών.
- 8.10 Οι τελικές αποφάσεις βασίζονται στην κατά περίπτωση εξέταση του μοναδικού συνδυασμού των στοιχείων που παρουσιάζονται από κάθε παιδί, συμπεριλαμβανομένου του προσωπικού, οικογενειακού και πολιτισμικού υπόβαθρου. Κατά συνέπεια είναι σημαντικό οι αξιωματούχοι που εφαρμόζουν τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα να κατανοούν την ιστορία, το πολιτισμικό και το γενικότερο υπόβαθρο του παιδιού.

9. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΑ ΔΙΑΡΚΗ ΛΥΣΗ

Παιδιά που αναγνωρίζονται πρόσφυγες

- 9.1 Εάν αναγνωρίζεται στο παιδί το καθεστώς του πρόσφυγα ή εάν του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να παραμείνει στην χώρα ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους, οι πιθανές διαρκείς λύσεις είναι είτε η ενσωμάτωση στην χώρα ασύλου είτε η μετεγκα-

⁹ *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα*, Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1993, παραγρ.218, σελ. 62.

τάσταση σε τρίτη χώρα, κατά κανόνα βάσει της αρχής της οικογενειακής συνένωσης (Βλ. επίσης στη συνέχεια υπό στοιχείο 10).

Παιδιά που δεν αναγνωρίζονται πρόσφυγες

- 9.2 Εάν απορριφθεί το αίτημα ασύλου του παιδιού και δεν αναγνωρισθεί στο πρόσωπο του το καθεστώς του πρόσφυγα ή το δικαίωμα παραμονής στην χώρα ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους πρέπει να αποφασισθεί - εφόσον επιβεβαιωθεί το αρνητικό αποτέλεσμα της αίτησης ασύλου - το συντομότερο και προς το συμφέρον του παιδιού η εφαρμοστέα λύση.
- 9.3 Η απόφαση για το μέλλον του παιδιού είναι ιδιαίτερης σημασίας προκειμένου για τις απαραίτητες ενέργειες που αφορούν στον επαναπατρισμό, στην αναζήτηση της οικογένειας και στις συνθήκες διαβίωσης του παιδιού. Για την αποτελεσματικότητα της απόφασης δυνατό να απαιτείται όπως οι διαδικασίες για τις συνθήκες διαβίωσης του παιδιού ή για την αναζήτηση της οικογένειάς του διεξαχθούν στη χώρα καταγωγής του. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν π. χ. την απόφαση για την ικανότητα της οικογένειας του παιδιού στην χώρα καταγωγής του να δεχθεί το παιδί και να του παρέχει την κατάλληλη φροντίδα, την αξιολόγηση της ανάγκης χορήγησης υλικής βοήθειας στην ενδιαφερόμενη οικογένεια κλπ. Οι πληροφορίες που συλλέγονται κατά την αναζήτηση της οικογένειας και κατά την έρευνα για τις συνθήκες διαβίωσης της οικογένειας συχνά παρέχουν μια στέρεη βάση ώστε η σχετική απόφαση να ληφθεί με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού αναφορικά με το μέλλον του. Οι πληροφορίες αυτές συλλέγονται από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που μπορεί ήδη να λειτουργούν στην χώρα καταγωγής του παιδιού και νομιμοποιούνται για το έργο αυτό.
- 9.4 Το συμφέρον του ασυνόδευτου παιδιού επιτάσσει να μην επαναπατρισθεί αν, πριν από την εφαρμογή του επαναπατρισμού δεν αναλάβει την ευθύνη γι' αυτό, την προστασία του και την φροντίδα του, ο κατάλληλος φορέας, όπως ο γονέας, κάποιος άλλος συγγενής, άλλος ενήλικας στον οποίο ανατίθεται η υποχρέωση παροχής φροντίδας στο παιδί, κάποια κυβερνητική οργάνωση, ή οργάνωση παιδικής πρόνοιας στην χώρα καταγωγής του.
- 9.5 Ιδιαίτερη προσπάθεια πρέπει να καταβάλλεται ώστε να εξασφαλισθεί η κατάλληλη συμβουλευτική υποστήριξη στο επαναπατριζόμενο παιδί. Ο παράγοντας αυτός έχει ουσιαστική σημασία όταν το παιδί αντιστέκεται στον επαναπατρισμό καθώς και όταν η οικογένεια πιέζει ενάντια στην επιστροφή του παιδιού στην χώρα καταγωγής του. Εφόσον είναι εφικτό, το παιδί ενθαρρύνεται να επικοινωνεί με τα μέλη της οικογένειάς του πριν την επιστροφή του στην χώρα καταγωγής.
- 9.6 Μπορεί να ερευνηθεί και η δυνατότητα χρήσης του δικτύου, της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας των διεθνών οργανισμών ειδικότερα για τις επαφές με την οικογένεια του παιδιού και με τις αρχές της χώρας καταγωγής καθώς και για την υιοθέτηση προγράμματος βοήθειας για την οικογένεια, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο και προσήκον.
- 9.7 Για τον καθορισμό της εφαρμοστέας λύσης για παιδί - αιτούντα άσυλο του οποίου το αίτημα απορρίφθηκε κρίνεται αναγκαίο να συνεκτιμηθούν όλα τα δεδομένα της περίπτωσης. Αυτή η πολυδιάστατη προσέγγιση μπορεί π. χ. να διασφαλισθεί με την δημιουργία Επιτροπών αρμοδίων για την κατά περίπτωση εκτίμηση της εφαρμοστέας λύσης με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού και για την διατύπωση της κατάλληλης πρότασης. Η σύνθεση αυτών των Επιτροπών μπορεί να είναι ευρεία και να περιλαμβάνει αντιπροσώπους των αρμόδιων κυβερνητικών οργάνων ή οργανισμών, αντιπροσώπους οργανώσεων παιδικής πρόνοιας (ειδικότερα αυτών

που γνωρίζουν τη συγκεκριμένη περίπτωση του παιδιού) και αντιπροσώπους οργανισμών ή ομάδων ατόμων της ίδιας ιθαγένειας με αυτήν του παιδιού.

Κριτήρια

- 9.8 Για τον καθορισμό της λύσης πρέπει να συνεκτιμηθούν όλες οι πτυχές της περίπτωσης. Η αρχή της οικογενειακής ενότητας και η αρχή του συμφέροντος, αρχές που δεν αλληλοσυγκρούονται, αποτελούν τον γνώμονα καθορισμού της εφαρμοστέας λύσης. Επομένως, η συνένωση του παιδιού με τους γονείς αποτελεί κατά γενικό κανόνα το συμφέρον του παιδιού. Όμως αν οι αρχές του συμφέροντος του παιδιού και της οικογενειακής συνένωσης συγκρούονται στην υπό εξέταση περίπτωση, πρέπει να υπερισχύσει η αρχή του συμφέροντος του παιδιού. Είναι πιθανόν να διαπιστωθούν συνθήκες και περιστάσεις που δημιουργούν αμφιβολίες για την καταλληλότητα και για την σκοπιμότητα της οικογενειακής συνένωσης του παιδιού με τους γονείς του ή εν απουσία αυτών με το πρόσωπο στο οποίο έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας. Παραδείγματα παρόμοιων περιπτώσεων είναι αυτά όπου υπάρχουν βάσιμοι ισχυρισμοί του παιδιού για σεξουαλική κακοποίηση ή για παρόμοια σοβαρά αδικήματα.

10. ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΛΥΣΕΙΣ

Γενικά

- 10.1 Αναγνωρίζοντας ότι τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα, καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να εξασφαλισθεί ότι οι αποφάσεις που τα αφορούν λαμβάνονται και εφαρμόζονται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση.

Ενσωμάτωση στη χώρα ασύλου

- 10.2 Εφόσον αναγνωρισθεί στο παιδί το καθεστώς του πρόσφυγα ή το δικαίωμα παραμονής στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους ρυθμίζεται, στα πλαίσια της κοινότητας, η μακροπρόθεσμη τοποθέτησή του. Οι Αρχές, τα σχολεία, οι οργανισμοί, οι οργανώσεις παροχής φροντίδας και τα άτομα που ασχολούνται με την φροντίδα του ασυνόδευτου παιδιού - πρόσφυγα στην κοινότητα συντονίζουν τις προσπάθειές τους ώστε να ελαχιστοποιήσουν τον αριθμό των επίσημων αξιωματούχων με τους οποίους επικοινωνεί το παιδί.
- 10.3 Για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης του παιδιού στην φιλοξενούσα χώρα το παιδί παρακολουθεί πρόγραμμα προσανατολισμού που περιλαμβάνει εξήγηση για το νομικό καθεστώς του και σύντομη εισαγωγή στον πολιτισμό της χώρας ασύλου. Η ενημέρωση αυτή πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία του παιδιού.
- 10.4 Αν και η τοποθέτηση του παιδιού εξαρτάται από τα κριτήρια και την πρακτική του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας κάθε χώρας η απόφαση λαμβάνεται πάντα με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού και «χωρίς καμία διάκριση»¹⁰. Βασίζεται στους παράγοντες της συγκεκριμένης περίπτωσης όπου συνεκτιμώνται η ηλικία του παιδιού, το φύλο, η συναισθηματική κατάσταση, το οικογενειακό υπόβαθρο, η διαρκής ή διακεκομμένη φύση της παρεχόμενης φροντίδας, η προοπτική της οικογενειακής συνένωσης, οι λόγοι αναχώρησης του παιδιού από την χώρα καταγωγής, το εκπαιδευτικό του υπόβαθρο κλπ. Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας «Working with Unaccompanied Minors in the Community - a family based approach»¹¹ αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την συλλογή πληροφοριών με σκο-

¹⁰ Άρθρο 2 παρ. 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

¹¹ Βλ. ανωτέρω υποσημείωση υπ' αριθμ. 5.

πό την τεκμηρίωση του κοινωνικού ιστορικού του παιδιού. Είναι σημαντικό οι αξιωματούχοι της κοινωνικής πρόνοιας / το προσωπικό των Κέντρων Υποδοχής που ασχολούνται με ασυνόδευτα παιδιά να έχουν τον χρόνο να διαπιστώσουν τις συνθήκες διαβίωσης του παιδιού και να το ρωτήσουν για τις προσδοκίες του σχετικά με την φροντίδα που επιθυμεί να του παρέχεται στο στάδιο που προηγείται της υιοθέτησης της οριστικής απόφασης.

Αναζήτηση της Οικογένειας / Οικογενειακή Συνένωση

- 10.5 Η οικογενειακή συνένωση αποτελεί προτεραιότητα. Η συνδρομή των ασυνόδευτων παιδιών στον εντοπισμό και στην επικοινωνία με τα μέλη των οικογενειών τους είναι καίριας σημασίας. Μπορεί να ζητηθεί η συνεργασία της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού ή, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, των υπηρεσιών αναζήτησης άλλων διεθνών οργανισμών. Η συμβολή της εθνικής επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού ή της Ερυθράς Ημισελήνου είναι καθοριστική για την αποκατάσταση των δεσμών του παιδιού με την οικογένειά του. Όταν το συμφέρον του παιδιού ικανοποιείται με αυτήν τη συνένωση καταβάλλονται όλες οι προσπάθειες για τη συνένωση του παιδιού με την οικογένειά του ή με άλλα πρόσωπα του στενού περιβάλλοντός του. Η οικογενειακή συνένωση μπορεί να πραγματοποιείται μετά από μακρόχρονο χωρισμό της οικογένειας. Άρα πρέπει να δοθεί χρόνος και να παρασχεθεί υποστήριξη για την αποκατάσταση των οικογενειακών σχέσεων (Βλ. επίσης υπό στοιχείο 9.4).

Φροντίδα, Διαμονή και Μακροπρόθεσμη Τοποθέτηση

- 10.6 Στα παιδιά που από την άφιξή τους στην χώρα ασύλου διαμένουν με ενήλικες συγγενείς / φίλους επιτρέπεται να συνεχίσουν να συμβιώνουν μαζί τους εφόσον οι αρμόδιες υπηρεσίες της κοινωνικής πρόνοιας ή οποιοδήποτε άλλο αρμόδιο όργανο αποφασίσει ότι οι ανάγκες τους ικανοποιούνται προσηκόντως. Ανάλογα με την ηλικία του παιδιού, το επίπεδο ανάπτυξης και την προοπτική οικογενειακής συνένωσης συνιστώνται οι μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις που αναφέρονται στην συνέχεια.
- 10.7 Στους περισσότερους πολιτισμούς τα παιδιά που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό στο στάδιο της ανάπτυξης και της διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους από την οικογένεια. Όταν αποχωρίζονται από τους γονείς τους για μεγάλο χρονικό διάστημα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να επωφελούνται ενός σταθερού οικογενειακού περιβάλλοντος. Προτιμάται, όταν αυτό είναι εφικτό, το παιδί να τοποθετηθεί σε οικογένεια ίδιου πολιτισμικού υπόβαθρου με το δικό του. Όταν το παιδί τοποθετείται σε ανάδοχη οικογένεια ή με συγγενείς υιοθετείται τρόπος επικοινωνίας με τις αρχές της κοινωνικής πρόνοιας. Συχνά απαιτείται επαγγελματική υποστήριξη, ειδικά στο πρώτο στάδιο.
- 10.8 Όταν είναι ανέφικτη η εφαρμογή του θεσμού της ανάδοχης οικογένειας εξετάζεται η δυνατότητα τοποθέτησης του παιδιού σε μικρή ομάδα που διαμένει στην ίδια στέγη, ενσωματωμένη στην φιλοξενούσα κοινότητα και αποτελούμενη από ενήλικες με πολιτισμική ευαισθησία. Είναι ενδεχόμενο να δυσκολευθούν οι ανήλικοι να αποδεχθούν άλλους ενήλικες, ως πρόσωπα υπεύθυνα για την φροντίδα τους. Γι' αυτούς η τοποθέτηση σε μικρές ομάδες μπορεί να είναι η καλλίτερη εναλλακτική λύση. Όμως δεν κρίνεται σκόπιμο να υπερεκτιμάται η σημασία της παρουσίας ενηλίκων που τους καθοδηγούν στην καθημερινή ζωή τους. Η ομάδα δεν αντικαθιστά την οικογένεια αλλά συμβάλλει στη διαμόρφωση ανεξάρτητης και αυτόνομης προσωπικότητας.

- 10.9 Οι νεαροί ενήλικες που εγκατέλειψαν το «προστατευτικό» περιβάλλον πρέπει να έχουν πρόσβαση σε άλλης μορφής συνδρομή: πρέπει να ορίζεται πρόσωπο με το οποίο επικοινωνούν και έχουν πρόσβαση στην ενημέρωση και σε συμβουλευτική σε θέματα όπως τα κοινωνικά δικαιώματά τους, η στέγαση, η εκπαίδευση κλπ. Αυτές οι υπηρεσίες παρέχονται στους νεαρούς ενήλικες για όσο διάστημα κρίνεται αναγκαίο.
- 10.10 Τα παιδιά δικαιούνται να απολαμβάνουν όλων των δικαιωμάτων, νομικών, ιατρικών, εκπαιδευτικών και άλλων, που προαναφέρθηκαν υπό τον τίτλο: «Φροντίδα και Προστασία των Παιδιών - Αιτούντων Άσυλο κατά το Μεταβατικό Στάδιο» (βλ. ανωτέρω υπό στοιχείο 7) ώστε να διασφαλίζεται μακροπρόθεσμα η ευημερία τους. Στα παιδιά πρόσφυγες διασφαλίζεται η τήρηση και ο σεβασμός όλων των δικαιωμάτων που αποτυπώνονται στην Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Μετεγκατάσταση

- 10.11 Επιβάλλεται η προσήκουσα εφαρμογή της λύσης της μετεγκατάστασης όταν κρίνεται ότι αποτελεί το συμφέρον του παιδιού, κατά γενικό κανόνα βάσει της αρχής της οικογενειακής ενότητας.

Επαναπατριsmός

- 10.12 Εφόσον αποφασισθεί ότι ο επαναπατριsmός αποτελεί την καταλληλότερη διαρκή λύση η επιστροφή πρέπει να γίνει αφού πληρωθούν οι προϋποθέσεις που αποτυπώνονται ανωτέρω (βλ. υπό στοιχείο 9.4) και εφόσον έχουν ρυθμισθεί όλα τα θέματα που αφορούν στην επιστροφή του παιδιού στην χώρα καταγωγής του.
- 10.13 Καταβάλλονται ιδιαίτερες προσπάθειες για την διασφάλιση παροχής κατάλληλης συμβουλευτικής υποστήριξης στο επαναπατριζόμενο παιδί. Η αντιμετώπιση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική κυρίως στις περιπτώσεις όπου το παιδί αντιστέκεται στην λύση του επαναπατριsmού του καθώς και στην περίπτωση άσκηση πίεσης από την οικογένεια για να αποτραπεί η επιστροφή του παιδιού στην χώρα καταγωγής του. Στο στάδιο που προηγείται της διαδικασίας του επαναπατριsmού και εφόσον είναι εφικτό, το παιδί ενθαρρύνεται να επικοινωνεί με τα μέλη της οικογένειάς του.
- 10.14 Ειδικότερα, για την αποκατάσταση και τη διατήρηση επαφών τόσο μεταξύ του παιδιού και της οικογένειάς του όσο και με τις Αρχές της χώρας καταγωγής του καθώς και για την υιοθέτηση προγράμματος υποστήριξης της οικογένειας, εφόσον αυτό κρίνεται αναγκαίο και κατάλληλο, διερευνάται η δυνατότητα συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς εξειδικευμένους στην αντιμετώπιση αυτών των περιπτώσεων.

11. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Είναι επιθυμητό οι οργανισμοί που ασχολούνται με ασυνόδευτα παιδιά να υιοθετούν ειδικές πρακτικές πρόσληψης και σχήματα επιμόρφωσης, ώστε να διασφαλισθεί ότι τα πρόσωπα που καλούνται να εκπληρώσουν το έργο της φροντίδας των παιδιών κατανοούν τις ανάγκες τους και διαθέτουν τα αναγκαία προσόντα να βοηθούν τα παιδιά με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο.

12. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Η διαδικασία που περιγράφηκε απαιτεί αλληλο-ενημέρωση και συλλογική δουλειά μεταξύ των οργανώσεων και επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων, που συχνά έχουν διαφορετικές αρμοδιότητες και υποχρεώσεις. Η στενή συνεργασία των διαφόρων κυβερνητικών οργάνων, των ειδικευμένων οργανισμών και των ατόμων που παρέχουν αποτελεσματική συνεχή φροντίδα είναι καίριας σημασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ¹²

- ♦ Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων, 1951 (ν.δ. 3989/1959, ΦΕΚ Α' 201).
- ♦ Πρωτόκολλο για τα Καθεστώς των Προσφύγων, 1967 (Α.Ν. 389/1968, ΦΕΚ Α' 125).
- ♦ Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1948.
- ♦ Σύμβαση για το Καθεστώς των Ανηλίκων, 1954 (Ν. 139/1975, ΦΕΚ Α' 176).
- ♦ Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο, 1966 (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ Α' 25).
- ♦ Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, 1966 (Ν. 1532/1985, ΦΕΚ Α' 45).
- ♦ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, 1950 (53/1974, ΦΕΚ Α' 256 & Ν. 2400/1996 ΦΕΚ Α' 96).
- ♦ Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία των Ανηλίκων, 1961.
- ♦ Διεθνής Σύμβαση για τα Αστικά Θέματα της Διεθνούς Απαγωγής Παιδιών, 1980 (Ν. 2102/1992, ΦΕΚ Α' 193).
- ♦ Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 1989 (Ν. 2101/1992, ΦΕΚ Α' 192).
- ♦ Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών και την Συνεργασία σε Θέματα Διεθνούς Υιοθεσίας, 1993.
- ♦ Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας, 1990¹³.
- ♦ Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες - Πορίσματα της Εκτελεστικής Επιτροπής, Νο. 47 και Νο. 59¹⁴.
- ♦ Ψήφισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ελάχιστες Διαδικαστικές Εγγυήσεις στις Διαδικασίες Ασύλου, 1995.

Άλλα βοηθήματα

- ♦ «Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1993.
- ♦ Πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες για τα Παιδιά Πρόσφυγες, 1993¹⁵.
- ♦ «Παιδιά - Πρόσφυγες - Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Προστασία και την Φροντίδα», Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 1992.

¹² Εντός παρενθέσεων σημειώνονται οι κυρωτικοί Νόμοι των Διεθνών Συμβάσεων.

¹³ Συλλογή Συμβάσεων και Κειμένων Διεθνούς Δικαίου αναφορικά με τους Πρόσφυγες & τους Εκτοπισμένους Πληθυσμούς, Τόμος Ι, Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1996, σελ. 361.

¹⁴ Πορίσματα για την Διεθνή Προστασία των Προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Αθήνα, 1995, σελ. 82 & 110 αντίστοιχα.

¹⁵ Παρουσιάστηκε στην Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες τον Οκτώβριο 1993 ως Έγγραφο : EC/SCP/82

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΠΑΙΔΙΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ

Υπεύθυνοι για την φροντίδα των παιδιών

1. Σε πολλές περιπτώσεις το παιδί μπορεί να συνοδεύεται από ενήλικα, υπεύθυνο για την φροντίδα του που μπορεί να προέρχεται από το συγγενικό περιβάλλον του παιδιού. Για το χαρακτηρισμό του παιδιού ως ασυνόδευτου εφαρμόζονται οι κατευθυντήριες οδηγίες που περιγράφονται στην συνέχεια. Έτσι προσδιορίζεται και αξιολογείται η ποιότητα της σχέσης του παιδιού με τον υπεύθυνο για την φροντίδα του. Σημειώνεται ότι η απαρίθμηση των οδηγιών είναι ενδεικτική και σε καμία περίπτωση εξαντλητική.
2. Όταν το παιδί δεν είναι μαζί με τους γονείς του στην πρώτη χώρα ασύλου, τότε κατ' αρχήν χαρακτηρίζεται ως ασυνόδευτο.
3. Στα πλαίσια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα ο συσχετισμός του παιδιού με το αίτημα ασύλου ενός ενήλικα, υπεύθυνου για την φροντίδα του, συνεκτιμάται μόνον μετά την προσεκτική εξέταση όλων των γνωστών γεγονότων. Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή κατά την εξέταση παρόμοιων αιτημάτων. Κατά τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα και συνεκτιμώντας την αρχή της οικογενειακής συνένωσης οι συνέπειες λανθασμένης ή απερίσκεπτης απόφασης για τον χαρακτηρισμό του παιδιού ως συνοδευόμενου από ενήλικα, υπεύθυνο για την φροντίδα του είναι σοβαρές :
 - κατά την παρουσίαση του αιτήματος ασύλου ενδέχεται να στερήσει από την αρμόδια αρχή τη δυνατότητα να διερευνήσει προσηκόντως την προσωπική ιστορία του παιδιού με τρόπο ανταποκρινόμενο στην ηλικία του,
 - ενδέχεται να εμποδίσει την αρμόδια Αρχή να επιστήσει την προσοχή της στις ιδιαίτερες ανάγκες και στην ευάλωτη θέση του παιδιού καθώς και στην υιοθέτηση της απόφασης για την εφαρμοστέα διαρκή λύση προς το συμφέρον του παιδιού, αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.
4. Αν ο υπεύθυνος της συνέντευξης αμφιβάλλει για την αξιοπιστία της σχέσης που παρουσιάζεται ή για την φύση της σχέσης παιδιού και υπεύθυνου για την φροντίδα του, τότε το παιδί χαρακτηρίζεται ως ασυνόδευτο.
5. Όταν το παιδί συνοδεύεται από ενήλικα υπεύθυνο για την φροντίδα του επιβάλλεται η αξιολόγηση της ποιότητας και της διάρκειας της σχέσης τους ώστε αποφασισθεί αν θα αποκλεισθεί η πιθανότητα χαρακτηρισμού του ως «ασυνόδευτου». Εάν, μετά την αξιολόγηση της φύσης της σχέσης παιδιού και υπεύθυνου φροντίδας του κριθεί ότι αυτό συνοδεύεται, τότε η υπόθεση του παιδιού υπάγεται στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα του ενήλικα που το συνοδεύει, κατ' εφαρμογή της αρχής της οικογενειακής συνένωσης (Βλ. παράγραφο 10).
6. Οι πρωταρχικές γονεϊκές υποχρεώσεις του βιολογικού γονέα είναι η ανατροφή και η ανάπτυξη του παιδιού να ικανοποιούν τις θεμελιώδεις ανάγκες του (φυσικές, ψυχολογικές και πνευματικές) σύμφωνα με τα δικαιώματα του παιδιού, όπως αποτυπώνονται στην Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Για πολιτισμικούς, κοινωνικούς ή άλλους λόγους ενδέχεται ένα παιδί να μην ανατρέφεται από τους βιολογικούς γονείς του. Εάν το παιδί βρίσκεται στην πρώτη χώρα ασύλου με κάποιον ενήλικα, άλλον από τον βιολογικό του γονέα που όμως εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του τελευταίου έναντι του παιδιού, η σχέση αυτή απολαμβάνει σεβασμού ακόμα και αν δεν είναι νομικά αναγνωρισμένη. Υπενθυμίζεται ότι οι όροι «υιοθεσία»

και «αναδοχή» χρησιμοποιούνται συχνά σε μερικούς πολιτισμούς άτυπα, από συνήθεια, και δεν πρέπει να συγχέονται με την νομική χρήση των όρων αυτών στις ανεπτυγμένες χώρες. Από την άλλη επιβάλλεται η παρεχόμενη στο παιδί φροντίδα από τον υπεύθυνο γι' αυτή να εξασφαλίζει ότι η κατάσταση που παρουσιάζεται από αυτόν αντανακλά την πραγματική σχέση τους και ότι δεν υπάρχει παραπληροφόρηση.

7. Καθώς οι πρωταρχικές υποχρεώσεις φροντίδας για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού εκπληρώνονται συνήθως από τους βιολογικούς γονείς, η αρμόδια Αρχή οφείλει να ικανοποιείται όταν οι βιολογικοί γονείς έχουν εμπιστευθεί την υποχρέωση φροντίδας του παιδιού τους στον ενήλικα που συνοδεύει το παιδί : το πρόσωπο αυτό οφείλει να έχει πλήρη επίγνωση των μακροπρόθεσμων συνεπειών της ανάληψης ευθύνης για ένα επιπλέον παιδί.
8. Η αρμόδια Αρχή πρέπει επίσης να ικανοποιείται όταν ο συνοδός του παιδιού έχει την ωριμότητα, την ικανότητα δέσμευσης και την εξειδίκευση να εκπληρώνει προσεκτικώς αυτές τις υποχρεώσεις του (π.χ. η εκπλήρωση της υποχρέωσης πρέπει να είναι διαρκής και όχι απλά μεταβατική και να συνεχίζεται ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα). Όταν η ικανοποίηση των βασικών οικογενειακών αναγκών είναι καθημερινός αγώνας το παιδί δεν πρέπει να κινδυνεύει από απόρριψη, εγκατάλειψη ή εκμετάλλευση.
9. Όταν το παιδί βρισκόταν υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση πολλών «εν τοις πράγμασι υπεύθυνων φροντίδας του» και για σημαντικό χρονικό διάστημα της ανάπτυξής του στην χώρα καταγωγής του, τότε πρέπει να εντοπισθεί ο πρωταρχικός υπεύθυνος για την ανατροφή και την ικανοποίηση των αναγκών του. Όταν οι βιολογικοί γονείς αποτελούν μέρος αυτής της οικογενειακής δομής, δεν κρίνεται σκόπιμο να συνδεθεί το παιδί με οιονδήποτε ενήλικα που το φροντίζει εκτός αν υπάρχει σαφής απόδειξη ότι οι βιολογικοί γονείς εμπιστεύθηκαν την μακρόχρονη φροντίδα του παιδιού σε κάποιον άλλον συγγενή για λόγους που δεν οφείλονται στην αναχώρηση από την χώρα καταγωγής.
10. Αν ο επικεφαλής της οικογένειας δεν είναι πρόσφυγας «τίποτε δεν παρακωλύει οποιοδήποτε από τα εξαρτώμενα από αυτόν μέλη, εφόσον μπορούν να επικαλεσθούν δικούς τους λόγους, να υποβάλλουν αίτηση προκειμένου να αναγνωρισθούν πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 ή το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων»¹⁶. Συνεπώς, στα πλαίσια της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα αξιολογείται η ουσία των περιστάσεων που αφορούν το παιδί πρέπει να αξιολογηθούν ακόμα και αν αυτό αποτελεί μέρος μιας οικογενειακής ενότητας.

Ενήλικα Αδέρφια

1. Στην περίπτωση εξέτασης αιτήματος για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα σε παιδί που συνοδεύεται από ενήλικα αδερφό του, αυτό υπάγεται στην διαδικασία και περιλαμβάνεται στον φάκελο του αδερφού του εφόσον :
 - η προσωπική τους ιστορία είναι η ίδια ή υπάρχουν κοινά σημεία, και
 - ο ενήλικας αδερφός γνωρίζει και είναι ικανός να αρθρώσει το αίτημα του παιδιού για το καθεστώς του πρόσφυγα.
2. Εάν από την αποδεικτική διαδικασία προκύψει ότι η πιθανότητα παρόμοιου υποβάθρου δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ή ότι ο ενήλικας αδερφός δεν είναι ικανός να εκφράσει τους ισχυρισμούς του παιδιού για το καθεστώς του πρό-

¹⁶ Βλ. *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, Αθήνα 1993, παρ. 185 σελ. 53.

σφυγα, τότε το παιδί απολαμβάνει, στα πλαίσια της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, της μεταχείρισης του ασυνόδευτου παιδιού. Της διαδικασίας αυτής έπεται η απόφαση για την εφαρμοστέα διαρκή λύση που λαμβάνεται με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

3. Επιβάλλεται να είναι πάντα εφικτή η επιλογή αναθεώρησης της απόφασης για την εφαρμοστέα διαρκή λύση προς το συμφέρον του κάθε παιδιού, ακόμα και αν η σχετική απόφαση συσχετίζεται με τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Επιβάλλεται να παρουσιάζει ευελιξία και να μην είναι αποτέλεσμα στατικής διαδικασίας ώστε να αντανakλά την εξελικτική φύση των νομικών ή προσωπικών συνθηκών που βιώνει το παιδί. Αν το υπόβαθρο είναι κοινό και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το παιδί και ο ενήλικας αδερφός είναι πρόσφυγες, τότε η εφαρμοστέα διαρκή λύση για τους δύο είναι είτε η ενσωμάτωση στην χώρα ασύλου είτε η μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γενικές Αρχές

Η θεμελιώδης κατευθυντήρια αρχή για την φροντίδα και την προστασία κάθε παιδιού είναι « το συμφέρον του παιδιού»

Αποτελεσματική προστασία και βοήθεια πρέπει να παρέχονται στα ασυνόδευτα παιδιά με τρόπο συστηματικό, ολοκληρωμένο που να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας.

Ορισμός

Ασυνόδευτο παιδί είναι κάθε ανθρωπινό όν μικρότερο των 18 ετών, εκτός, αν σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία, η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, και το οποίο « έχει αποχωριστεί τους γονείς του και κανέναν ενήλικα - που θα μπορούσε σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο - δεν φέρει ευθύνη για την φροντίδα του».

Είσοδος στην χώρα ασύλου

Επειδή αποτελούν ευάλωτη ομάδα αιτούντων άσυλο δεν πρέπει να απαγορεύεται στα ασυνόδευτα παιδιά - αιτούντες άσυλο η είσοδος στην χώρα ασύλου.

Καθορισμός του καθεστώτος του παιδιού ως ασυνόδευτου & αρχικές ενέργειες

Οι Αρχές στα σημεία εισόδου πρέπει να εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ασυνόδευτα παιδιά που επιθυμούν να εισέλθουν στην χώρα ασύλου χαρακτηρίζονται ως αιτούντες άσυλο έγκαιρα και κατά προτεραιότητα.

Τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να καταγράφονται με συνέντευξη. Η τεκμηρίωση που αφορά στο πρόσωπο του παιδιού συμβάλλει στο να αποσκοπούν στο «συμφέρον του» όλες οι ενέργειες που θα πραγματοποιηθούν.

Μετά τον εντοπισμό και την καταγραφή του ασυνόδευτου παιδιού πρέπει να ορισθεί Επίτροπος ή Σύμβουλος. Πρόκειται για πρόσωπο που πρέπει να έχει την αναγκαία εξειδίκευση στον τομέα της φροντίδας των παιδιών ώστε να εγγυηθεί την διασφάλιση των συμφερόντων του παιδιού και την ικανοποίηση των αναγκών του σύμφωνα με τον ενδεδειγμένο τρόπο.

Η πρώτη συνέντευξη με τα ασυνόδευτα παιδιά αποσκοπεί στη συλλογή των στοιχείων που χαρακτηρίζουν το πρόσωπό τους καθώς επίσης και των πληροφοριών που αφορούν την οικογενειακή τους κατάσταση και πρέπει να λαμβάνει χώρα αμέσως μετά την άφιξή τους και με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ηλικία τους.

Όλες οι συνεντεύξεις με τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να διεξάγονται από επαγγελματικά εξειδικευμένο προσωπικό, με ειδική επιμόρφωση σε θέματα προσφύγων και παιδιών. Στο μέτρο του δυνατού, οι διερμηνείς θα πρέπει να είναι ειδικά επιμορφωμένοι.

Σε όλες τις περιπτώσεις πρέπει να ακούονται και να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις και οι επιθυμίες του παιδιού.

Πρόσβαση στην διαδικασία Ασύλου

Τα παιδιά πρέπει να έχουν πάντα πρόσβαση στην διαδικασία ασύλου ανεξάρτητα από την ηλικία τους.

Φροντίδα και Προστασία των παιδιών - αιτούντων άσυλο κατά το μεταβατικό στάδιο

Τα παιδιά - αιτούντες άσυλο, ειδικά αν είναι ασυνόδευτα δικαιούνται ειδικής φροντίδας και προστασίας. Δεν πρέπει να κρατούνται. Πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο στις περιπτώσεις των ασυνόδευτων παιδιών.

Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα παιδιά είναι ευάλωτα καθώς και τις ειδικές ανάγκες τους, είναι ουσιαστικό να δίδεται προτεραιότητα στην εφαρμογή του καθεστώτος του πρόσφυγα στα παιδιά. Είναι αναγκαίο να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να ληφθεί έγκαιρα και δίκαια η απόφαση που αφορά κάθε περίπτωση.

Επειδή από νομικής πλευράς δεν είναι ανεξάρτητο, το παιδί - αιτών άσυλο πρέπει να αντιπροσωπεύεται από ενήλικα που είναι οικείος με την οικογενειακή κατάσταση του παιδιού και είναι σε θέση να προστατεύσει τα συμφέροντά του.

Οι συνεντεύξεις πρέπει να διεξάγονται από ειδικά επιμορφωμένους και εξειδικευμένους αξιωματούχους.

Οι αναθεωρήσεις των αποφάσεων που εκδίδονται επί των αιτημάτων ασύλου των παιδιών πρέπει να εξετάζονται με το χαρακτήρα του κατεπείγοντος.

Κατά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών - στοιχείων του αιτήματος ασύλου του ασυνόδευτου παιδιού, πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία σε ειδικές περιστάσεις, όπως είναι το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού, η τυχόν περιορισμένη γνώση του για τις συνθήκες διαβίωσης στην χώρα καταγωγής και η επίπτωσή τους στη νομική έννοια του καθεστώτος του πρόσφυγα καθώς επίσης και στο γεγονός ότι είναι ιδιαίτερα ευάλωτο.

Διαρκείς Λύσεις

Αν αναγνωρισθεί στο παιδί το καθεστώς του πρόσφυγα ή αν του επιτραπεί να παραμείνει στην χώρα ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους, οι πιθανές διαρκείς λύσεις είναι είτε η ενσωμάτωση στην χώρα ασύλου είτε η μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα, φυσικά κατ' εφαρμογή της αρχής της οικογενειακής συνένωσης.

Αν δεν δοθεί άσυλο στο παιδί, είτε βάσει του καθεστώτος του πρόσφυγα είτε βάσει ανθρωπιστικών λόγων πρέπει να αναζητηθεί το συντομότερο δυνατό, αμέσως μετά την επιβεβαίωση του αρνητικού αποτελέσματος επί του αιτήματος ασύλου, λύση που να ανταποκρίνεται στα συμφέροντα του παιδιού.

Η επιλογή της καταλληλότερης λύσης απαιτεί να ληφθούν υπόψη και να εκτιμηθούν κατάλληλα όλες οι πλευρές της περίπτωσης. Ένας τρόπος εξασφάλισης της επίτευξης αυτού του στόχου είναι η δημιουργία πολυμελών Επιτροπών, αρμοδίων για την εκτίμηση και την αξιολόγηση κάθε περίπτωσης με γνώμονα τα συμφέροντα του παιδιού, και για την υποβολή των σχετικών προτάσεων.

Εφαρμογή των διαρκών λύσεων

Δεδομένου ότι τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα, πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε να διασφαλίζεται ότι οι αποφάσεις που τα αφορούν λαμβάνονται και εφαρμόζονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

Με την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή με την αναγνώριση του δικαιώματος παραμονής στην χώρα ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους ρυθμίζεται η μακροπρόθεσμη τοποθέτηση του ασυνόδευτου παιδιού στην κοινότητα.

Εφόσον εκτιμηθεί ότι ο επαναπατρισμός αποτελεί την καταλληλότερη διαρκή λύση, η επιστροφή δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί πριν συμφωνήσει γι' αυτήν ο γονέας, άλλος συγγενής, άλλος ενήλικας υπεύθυνος για την φροντίδα του παιδιού, κυβερνητική οργάνωση, οργάνωση αρμόδια για την παιδική πρόνοια στην χώρα καταγωγής. Οι φορείς αυτοί πρέπει να έχουν την αρμοδιότητα να αναλάβουν την ευθύνη για το παιδί και να του παρέχουν την κατάλληλη προστασία και φροντίδα.

Πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες για την διασφάλιση παροχής των κατάλληλων συμβουλών στο επαναπατριζόμενο παιδί.

Πρέπει να εξερευνάται η δυνατότητα ενεργοποίησης των διεθνών οργανώσεων, των αρμοδιοτήτων τους και της εξειδίκευσής τους, ειδικά για τις πρώτες επαφές με τους αρμόδιους εμπλεκόμενους φορείς και για την υιοθέτηση προγράμματος βοήθειας για την οικογένεια.

Συνεργασία και Συντονισμός

Η διαδικασία που περιγράφηκε περιλαμβάνει σύστημα αλληλοπληροφόρησης και επικοινωνίας μεταξύ των οργανώσεων και των ατόμων. Η στενή συνεργασία των διάφορων κυβερνητικών οργάνων, των ειδικευμένων οργανώσεων και των ατόμων για την εξασφάλιση αποτελεσματικής συνεχούς φροντίδας είναι κρίσιμης σημασίας.